

JOANNA WŁODARCZYK-KAZIRÓD

VERTALINGEN EN ONVANGST VAN MYŚLIWSKI'S ROMANS IN NEDERLAND

Abstract. Wiesław Myśliwski is bekendste moderne Poolse schrijver. Zijn romans, *Traktat o łuskaniu fasoli* (*Over het doppen van bonen*, 2006), *Kamień na kamieniu* (*Steen op steen*, 1984), *Ostatnie rozdanie* (*De laatste hand*, 2013) en *Widnokrąg* (*De horizon*, 1996) zijn door de bekende vertaler Karol Lesman in het Nederlands vertaald. Deze bijdrage bekijkt het werk van Karol Lesman en de receptie van de genoemde romans in Nederland. De boeken van Myśliwski werden enthousiast door de Nederlandse lezers ontvangen.

Trefwoorden: Wiesław Myśliwski; Karol Lesman; vertaling; receptie; *Traktat o łuskaniu fasoli*; *Kamień na kamieniu*; *Ostatnie rozdanie*; *Widnokrąg*.

1. INLEIDING

In het *Algemeen letterkundig lexicon* wordt een literaire vertaling als volgt gekarakteriseerd:

De vertaling of overzetting van een literair werk (brontekst) in een andere tekst (doeltekst) door middel van een andere taal. De afbakening van literaire vertalingen ten opzichte van niet-literaire vertalingen is niet eenvoudig (www1).

Deze definitie kan drie types vertalingen betreffen: 'literaire' vertalingen van 'niet-literaire' teksten; 'niet-literaire' vertalingen van 'literaire' teksten (bijv. woord-voor-woord vertalingen van een literair meesterwerk met een didactische doelstelling); en 'literaire' vertalingen van 'literaire' teksten. Dat laatste lijkt het meest zuivere geval te zijn.

Hugo Verdaasdonk stelt het volgende vast: "Het vertalen van literatuur is een artistiek beroep" (Verdaasdonk 1998, 61) en hij vindt dan ook dat

Dr. JOANNA WŁODARCZYK-KAZIRÓD is universitair hoofddocent bij de Katedra Literatury i Języka Niderlandzkiego bij de Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II te Lublin. Haar onderzoek richt zich op receptie van Poolse literatuur in Nederlandse vertaling en zakelijk Nederlands. Correspondentieadres: Katedra Literatury i Języka Niderlandzkiego IFA, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: ajjka@wp.pl

literaire vertalers in de kunstsector thuishoren. Martin de Haan, van zijn kant, vergelijkt een literaire vertaling met het uitvoeren van een muziekstuk. Musici en vertalers hebben volgens hem soortgelijk werk:

Beiden zetten een bestaand kunstwerk om in een nieuw kunstwerk, en in beide gevallen vraagt die omzetting niet alleen om een goede techniek maar vooral ook om een duidelijke visie op het uit te voeren werk (De Haan 2001, 103).

Deze wetenschapper benadrukt een zeer belangrijk feit, namelijk dat het werk van de vertaler nog moeilijker is dan het werk van de schrijver omdat hij niet alleen de tekst maakt, maar ook de regels waaraan die moet voldoen (De Haan 2001:18). Volgens de gegevens van *Taaluniversum* (www2), zijn literaire vertalingen belangrijk voor de Nederlandstalige boekenmarkt want: ze omvatten meer dan de helft van de fictietitels die in Vlaanderen en Nederland verschijnen. Het betreft natuurlijk niet alleen zuiver literaire werken, maar ook ‘spannende’ en ‘romantische’ verhalen die niet meteen onder de noemer literatuur vallen.

2. WIESŁAW MYŚLIWSKI

Wiesław Myśliwski is een bekende hedendaagse Poolse schrijver, geboren in 1932 in Dwikozy bij Sandomierz. Vooral zijn romans *Kamień na kamieniu* (*Steen op steen*) en *Ostatnie rozdanie* (*De laatste hand*) worden tot de Poolse literaire canon gerekend. Myśliwski studeerde Poolse filologie aan de Katholieke Universiteit van Lublin. Na zijn studie werkte hij bij een uitgeverij. In 1967 debuteerde hij met de roman *Nagi sad* (*Naakte boomgaard*). Hij schreef tot nu toe in totaal zes romans en vier toneelstukken. Voor twee van zijn romans, *Widnokrąg* (*De horizon*) (1996) en *Traktat o luskaniu fasoli* (*Over het doppen van bonen*) (2006) kreeg hij de Poolse Nike-literatuurprijs, respectievelijk in 1997 en 2007.

Op het eerste gezicht kan Myśliwski beschouwd worden als een schrijver die over het boerenleven schrijft. Niettemin is de thematiek van zijn romans veel ruimer. De lezer kan in zijn boeken onder meer de volgende thema's vinden: morele en existentiële onderwerpen of verantwoordelijkheidsgevoel voor zichzelf en anderen.

3. KAROL LESMAN

Heel wat werken van Wiesław Myśliwski zijn door Karol Lesman in het Nederlands vertaald. Lesman vertaalt overigens niet alleen het werk van Myśliwski. Sinds 1979 vertaalde hij onder meer romans en verhalen van Stanisław Ignacy Witkiewicz, Julian Strykowski, Marek Hłasko, Bolesław Prus, Ewa Lipska, Tadeusz Różewicz en poëzie van Nobelprijswinnaar Wisława Szymborska (1996). Lesman wilde zo misschien wel iets doen aan de onbekendheid van de Poolse literatuur, ingeklemd als zij lag tussen de grote Russische en de oude Duitse literatuur (www3).

In 2009 kreeg Lesman voor zijn gehele vertaaloeuvre de vertaalprijs van het Fonds voor de Letteren, en in 2017 de Martinus Nijhoff Vertaalprijs. Zonder twijfel kan hij beschouwd worden als een van de beste vertalers van de Poolse literatuur. Lesmans vader was een Pool en Karol studeerde Poolse taal en letterkunde in Amsterdam en Krakau. Zijn inspiratie om vertaler uit het Pools te worden was de roman *Lalka* (De pop) van Bolesław Prus. In een interview met Maarten Moll zei hij daarover:

Toen ik [...] *De pop* van Bolesław Prus las, dacht ik: ik wil dat elke Nederlander deze heerlijke, lichtvoetige, krankzinnige, geestige negentiende-eeuwse roman leest. Maar dan zal die toch eerst moeten worden vertaald, dacht ik er meteen bij [...]. (www4).

Het proza van Wiesław Myśliwski maakte op Lesman dezelfde indruk als *De pop* van Prus. De vertaler noemt Myśliwski “de belangrijkste levende naoorlogse Poolse schrijver” (www4). Het werk van de schrijver wordt door hem hoog geprezen:

De man (Myśliwski) van het onthaaste vertellen, het meanderende, palaverende proza, die prachtige lange zinnen, het in eenvoudige taal diepzinnig filosoferen over levende, liefde en herinnering, het is bijna of de dichteres Wisława Szymborska proza is gaan schrijven. (www4).

Uit deze fascinatie onstonden zijn vertalingen van de volgende romans van Myśliwski:

- ◆ *Over het doppen van bonen (Traktat o luskaniu fasoli* 2006), Amsterdam: Querido, 2009.
- ◆ *Steen op steen (Kamień na kamieniu* 1984), Amsterdam: Querido, 2012.
- ◆ *De laatste hand (Ostatnie rozdanie* 2013), Amsterdam: Querido, 2016.
- ◆ *De horizon (Widnokrąg* 1996), Amsterdam: Querido, 2017.

Volgens de leden van de Fonds voor de Letteren is het vertaalwerk van Karol Lesman zeer nauwkeurig en getrouw. Ze constateren het volgende:

Lesman hangt niet de Amerikaanse vertaalopvatting aan die vooral a *good read* nastreeft, “want als het origineel nu eens niet lekker wegleeft,” zegt hij terecht, “dan moet je de Nederlandse lezer diezelfde ervaring gunnen.” (www3).

De zuiverheid en de precisie van Lesmans vertaling is ongetwijfeld verbonden met de poëzievertalingen die Lesman ook heeft gemaakt. Het overbrengen van de romans van Myśliwski naar het Nederlands was geen gemakkelijke opdracht. De auteur van deze werken is zich hiervan bewust. Myśliwski gebruikt liever spreektaal dan schrijftaal. In een interview met Arjan Peters voor *De Volkskrant* vertelde hij:

Levende taal, daar gaat het om, en dat is voor mij praten, en niet literatuur. De bron van de taal is praten. Als ik ga schrijven, moet ik iets kunstmatigs creëren. Het Pools dat ik gebruik is een niet-bestaande taal, heeft mijn Duitse vertaalster opgemerkt. Dus vertalers moeten eigenlijk in hun eigen taal ook een apart idioom scheppen, iets tussen gesproken en geschreven taal in. (www5).

Deze manier van schrijven hangt nauw samen met de afkomst van Myśliwski: het platteland waar niemand kon lezen of schrijven. De spreektaalcultuur was er zeer ontwikkeld. Daarnaast was de auteur ook beïnvloed door Ludwig Wittgenstein, de filosoof van het *Tractatus logico-philosophicus* die schreef: “De grenzen van mijn taal bepalen de grenzen van mijn wereld. Alles wat je zegt, is taal” (www5). Geïnspireerd door Wittgensteins theorieën gebruikte de schrijver ook het woord *Tractaat* in de titel van één van zijn boeken (*Traktat o łuskaniu fasoli*, letterlijk: *Tractaat over het doppen van bonen*). Dat woord is uit de Nederlandse titel weggefallen wat Myśliwski betreurt omdat het zo’n belangrijke rol heeft voor de interpretatie van het werk, zoals hij zelf aangeeft :

Helaas! Is jullie uitgever Querido bang dat de lezer denkt dat dit een landbouwkundige studie is? De combinatie leek mij humoristisch: “Tractaat”, dan verwacht je een verhandeling over moraal of theologie. En dan dat nuchtere “Over het doppen van bonen”. Behalve ironisch is het trouwens ook ernstig bedoeld, want ik vind dat alle gewone handelingen, die we banaliteiten noemen, onderwerp kunnen zijn van een Tractaat. [...] Als je je bewust wordt van wat we onbewust doen, begint de filosofie. (www5).

4. ANDERE VERTALINGEN

Lesmans vertalingen in het Nederlands zijn niet de enige vertalingen van deze vier romans. De oudste vertaling van het boek *Kamień na kamieniu* verscheen in 1986 in Praag in het Tsjechisch onder de titel *Na kameni kámen*. Deze vertaling is door Josef Vlášek gemaakt. Vervolgens kwam in 1987 de Russische vertaling *Kamen' na kamen'* van Ksenia Starosielska uit. In de jaren negentig van de twintigste eeuw verschenen de Litouwse vertaling *Akmuo ant akmens* en ook de Duitse vertaling *Stein auf Stein*.

In het begin van de 21^e eeuw kwamen er in verschillende landen veel vertalingen van Myśliwski's werk uit. Vooral *Traktat o łuskaniu fasoli* en *Ostatnie rozdanie* werden zeer vaak vertaald en zijn beschikbaar in de volgende talen: Bulgaars, Duits, Engels, Frans, Hebreeuws, Italiaans, Kroatisch, Litouws, Nederlands, Roemeens, Russisch, Servisch, Slowaaks, Spaans, Tsjechisch en Turks. Ten slotte kwam de vooralsnog recentste vertaling (in het Nederlands) van *Windokraq* uit in 2017 te Amsterdam, onder de titel *De Horizon*.

Ter verduidelijking geef ik hieronder een overzicht van de vertalingen van *Kamień na kamieniu*, *Widnokraq*, *Traktat o łuskaniu fasoli* en *Ostatnie rozdanie*.

JAAR	TAAL	TITEL VAN DE VERTALING	PLAATS VAN UITGAVE
<i>Kamień na kamieniu</i> (1984)			
1986	Tsjechisch	<i>Na kameni kámen</i>	Praag
1987	Russisch	<i>Kamen' na kamen'</i>	Moskou
1987	Roemeens	<i>Piatra peste piatra</i>	Boekarest
1987	Bulgarian	<i>Kam"ku v"rchu kam"k</i>	Sofija
1989	Slowaaks	<i>Kamień na kameni</i>	Bratislava
1990	Duits	<i>Stein auf Stein</i>	Berlijn
1992	Litouws	<i>Akmuo ant akmens</i>	Vilnius
2011	Engels	<i>Stone upon stone</i>	New York
2012	Nederlands	<i>Steen op steen</i>	Amsterdam
2016	Turks	<i>Taş taş üstünde</i>	Istanboel

JAAR	TAAL	TITEL VAN DE VERTALING	PLAATS VAN UITGAVE
<i>Widnokrąg</i> (1996)			
2000	Roemeens	<i>Orizont</i>	Boekarest
2005	Duits	<i>Der helle Horizont</i>	Munchen
2017	Nederlands	<i>De horizon</i>	Amsterdam
<i>Traktat o łuskaniu fasoli</i> (2006)			
2009	Litouws	<i>Traktatas apie pupelių gliudymą</i>	Vilnius
2009	Nederlands	<i>Over het doppen van bonen</i>	Amsterdam
2010	Slowaaks	Traktát o lúštení fazule	Bratislava
2010	Tsjechisch	<i>Traktat o louskání fazolí</i>	Praag
2010	Frans	<i>L'Art d'écrosser les haricots</i>	Parijs
2010	Hebreeuws	–	Or Yehuda
2011	Spaans	<i>El arte de desgranar alubias</i>	Madrid
2012	Italiaans	<i>L'arte di sgranare i fagioli</i>	Rome
2013	Engels	<i>A Treatise on Shelling Beans</i>	New York
2013	Servisch	<i>Traktat o čišćenju pasulja</i>	Belgrado
2015	Kroatisch	<i>Traktat o ljustenju graha</i>	Zagreb
<i>Ostatnie rozdanie</i> (2013)			
2016	Nederlands	<i>De laatste hand</i>	Amsterdam
2016	Frans	<i>La dernière partie</i>	Parijs

De Engelse vertaling van *Steen op steen*, die in 2011 te New York door Bill Johnston was gemaakt, werd bekroond met de *Best Translated Book Award*. De Franse vertaling van een ander boek van Myśliwski, *Over het doppen van bonen*, van Margot Carlier ontving de Saint-Emilion literatuurprijs.

5. KARAKTER VAN HET OEUUVRE VAN MYŚLIWSKI

Kort na de vertalingen in het Nederlands is de populariteit van het proza van Myśliwski in Nederland sterk gestegen. Waarom is zijn werk zo aantrekkelijk en interessant voor de gewone buitenlandse lezer? Om deze

vraag te kunnen beantwoorden moeten we kort het oeuvre van Myśliwski karakteriseren. De Nederlandse vertaler van zijn romans, Karol Lesman, zegt het volgende over Myśliwski:

U vraagt hoe het toch komt dat als Wiesław Myśliwski zo'n goede schrijver is (en dat is hij!), er in Nederland nog helemaal niets van hem is vertaald. Misschien komt dat doordat hij, behalve toneelstukken en film-scenario's, alleen hele dikke romans schrijft die ook nog eens stevig geworteld zijn in het leven en de cultuur van het Poolse platteland. Daarbij moet onmiddellijk worden opgemerkt dat Myśliwski geen schrijver is van louter natuurbeschrijvingen en zeker geen 'folklore' bedrijft of iets wat daar op lijkt. Elk detail, elk onderwerp of probleem in zijn werk heeft bij hem altijd een bredere, universele betekenis (www6).

6. TRAKTAT O ŁUSKANIU FASOLI

Laten we beginnen met het boek *Traktat o łuskaniu fasoli* dat als eerste onder de titel *Over het doppen van bonen* in het Nederlands werd uitgegeven (in 2009). *Traktat o łuskaniu fasoli* is een monoloog van een oude man, toezichthouder van een stel vakantiehuisjes die zich bevinden in de streek waar hij vandaan komt. Vroeger was hij elektricien en leidde een tweede leven als saxofonist. Zoals hij zelf beweert, probeert hij een leven bij elkaar te rapen en daarover weidt hij vaak zeer wijd uit. Zonder zich te haasten haalt hij een ingewikkeld verleden op. De naamloze ik-verteller is een vreemdeling die bij de oude man bonen komt kopen. Het boek bestaat uit een dialoog tussen de oude man en deze spookachtige en stomme toehoorder. Maar het is een levende stem, het is geen echte dialoog maar een monoloog met een geïmpliceerde luisteraar.

Het boek werd uiterst goed ontvangen door de lezers. Ten eerste verschenen er veel recensies bij onlineboekwinkels die de roman van Myśliwski aanraden. De schrijver staat daar bekend als de schrijver van het verdwijnende Poolse boerenleven (www7). In meeste recensies kan de lezer opmerkingen als de volgende aantreffen:

Ik heb me in dit boek gedompeld en kwam er niet meer uit. De andere twee boeken van deze schrijver, welke naar het Nederlands vertaald zijn, heb ik ook gekocht en gelezen. De schrijver is helaas niet zo bekend in Nederland, in Polen behoort hij tot de top, en terecht! (www8).

Het werk van Myśliwski is ongetwijfeld goed ontvangen. Johan de Haes schrijft in zijn recensie voor *Cobra* dat *Traktat o luskaniu fasoli* een rijke en fascinerende roman is die in zijn traagheid nooit stilvalt of verveelt, geheimzinnig blijft zonder onbegrijpelijk te worden, gevoeligheid met luciditeit verbindt (www7). De lezers waarderen in dit boek het meest het verteltempo. Het verhaal verloopt rustig maar is nooit te saai. Het verhaal is authentiek omdat het gebaseerd is op belevenissen uit de kindertijd van de schrijver. In het reeds vermelde interview met Arjan Peters (van 13 november 2009) spreekt Myśliwski zich als volgt uit:

Dat praten bij het bonen doppen was het meest vrije, onbegrensde praten dat ik ooit in mijn leven heb gehoord. Zoiets heb ik mijn verteller ook willen laten doen: wat hij maar bedenkt, spreekt hij uit. Hij houdt geen rekening met de tijd, noch met een plot. Het zijn losse verhalen, zoals iemand ze uit zijn mouw schudt. Als je geen rekening houdt met de tijd, en niet concreet naar mensen, jaartallen of plaatsen verwijst, dan kun je misschien de tijd overwinnen (www5).

Één maand later verscheen op de pagina *Literair Nederland* een mededeling waarin de auteur informeerde over de vertaling van *Traktat o luskaniu fasoli* en het boek “een imposant episch panorama, dat tegelijk de geschiedenis is van de mensen in de twintigste eeuw” noemt (www9). Op 3 maart 2013 kwam een interview met literair criticus Arjen Fortuin uit. Toen Fortuin over zijn werk bij de krant *NRC* vertelde, werd hij gevraagd naar de mooiste boeken die hij ooit gelezen had. Naast oeuvres van Willem Elsschot, Frans Kafka, Gabriel García Márquez, Gustave Flaubert, noemt hij de roman *Traktat o luskaniu fasoli* (www10).

Op basis van *Traktat o luskaniu fasoli* werd door Annelore Smits een toneelstuk geschreven. Het toneelspel werd in april 2017 uitgevoerd op de planken van het *Studententheater Malrak* te Gent in samenwerking met de *Toneelakademie* van Maastricht (www11). Dit is een bewijs van de groeiende populariteit van deze roman en van de schrijver en dat komt grotendeel door het feit dat het oeuvre van Myśliwski een zeer universeel karakter heeft. In feite gaat deze roman over verlangen en herinneren, over het leven en over het menselijk bestaan. Over die roman schreef vertaler Karol Lesman destijds het volgende:

Sinds ik in 2006 de eerste pagina's [...] las, roep ik tegen iedereen die het wil horen dat ik alleen nog maar deze roman wil vertalen. En dan krijgt Myśliwski voor deze prachtige roman de grootste Poolse literaire onder-

scheiding, de *Nike*. Dat hij die prijs kreeg is terecht en was eerlijk gezegd verwacht, zij het in zekere zin ook opmerkelijk, omdat hij hem voor zijn eerdere roman, *Horizon* (1996), ook al had gekregen. Maar als hij zo'n goede schrijver is, waarom hem die prijs niet nog eens gegeven?! Ik denk dat velen het met mij eens zullen zijn dat van de levende Poolse prozaschrijvers hij momenteel de grootste is. Myśliwski neemt in alle opzichten de tijd. Ook in zijn manier van vertellen. En dat vertellen is zijn kracht, net zo goed als de rust waarmee hij vertelt. (www5).

7. KAMIEN NA KAMIENIU

Het volgende boek van Myśliwski in Nederlandse vertaling is *Kamień na kamieniu*. Deze in 2012 vertaalde roman behoort tot wat in het Pools de zogenaamde *nurt chłopski* of *boerenstroming* wordt genoemd. Deze term kan begrepen worden als literatuur die met een bepaalde streek verbonden is maar ook een ruimere geografische reikwijdte heeft, met andere woorden, vergelijkbaar met de Vlaamse streekliteratuur in de versie van Stijn Streuvels. *Kamień na kamieniu* gaat over het leven van Szymon Pietruszka die na een verblijf in het ziekenhuis terugkeert naar zijn geboortedorp. Hij vertelt in een lange monoloog over zijn leven en over de veranderingen die zich tijdens dat leven in de Poolse boerengemeenschap hebben voorgedaan. Hij verwijst hierbij naar de technologische vooruitgang, maar ook naar maatschappelijke veranderingen die voelbaar waren op het platteland. De manier van vertellen is bijzonder: in de eerste persoon enkelvoud, met veel humor, meeslepend.

De door Karol Lesman gemaakte vertaling van *Kamień na kamieniu* kwam in 2012 uit bij Querido te Amsterdam. Kort na deze gebeurtenis verschenen de eerste recensies. Er zijn echter nog geen recensies verschenen in literaire publicaties en tijdschriften. Daarom zullen we ons baseren op de beschikbare kritiek die vooral in kranten en andere bronnen te vinden is.

We beginnen met de recensie van Hilde van Vlaanderen getiteld *Geluk is als water en iedereen heeft dorst*. Myśliwski wordt hier een talentvolle schrijver genoemd die in zijn boeken zeer levendig kan vertellen. Over *Kamień na kamieniu* stelt zij:

Het knappe is dat hij een verhaal, een anekdote kan vertellen, daarover kan uitweiden, er een andere herinnering aan kan toevoegen, terug naar het verhaal komt en uiteindelijk weer eindigt bij de vertelling waar hij mee begonnen was. (www12).

Tegelijkertijd wordt benadrukt dat deze roman iets van de lezer vraagt, namelijk tijd en geduld omdat er op vele levensvragen antwoord wordt gegeven.

Op 26 augustus 2016 werd in het *NRC* een interview gepubliceerd van Michel Krielaars met Wiesław Myśliwski. Het artikel concludeert dat *Kamień na kamieniu* zeer goed ontvangen werd door de lezers in Nederland. De schrijver heeft zelfs een erfenis van een Nederlandse lezer gekregen die hem als dank voor de wijsheden in *Kamień na kamieniu* zijn vermogen naliet (www13). De schrijver heeft die nalatenschap overigens verworpen. Hij zei: “Eerst geloofde ik niet, dan aarzelde ik, ten slotte kwam ik tot de conclusie dat het genoeg is voor mij dat ik zo’n waardering kan ervaren.” (www14). De liefhebber van de Poolse auteur had hiermee rekening gehouden en verklaarde in zijn wil dat als de schrijver zijn erfenis weigert te accepteren, deze aan Querido, de Nederlandse uitgeverij van de Nederlandse vertaling van Myśliwski’s roman moet worden uitgekeerd.

Michel Krielaars vermeldt tevens dat een jongeman op een literair festival Myśliwski bedankte voor *Kamień na kamieniu*, omdat deze roman hem uit een geestelijke crisis had gehaald. Wat is de kracht van dit boek of de boeken van deze schrijver? Myśliwski gaf zelf dit antwoord:

Mijn hele oeuvre is [...] een krachtige omarming van het leven, ondanks alle ellende die er bestaat. Dat is wat mij lezer zo bevalt. Al mijn personages zijn tragische mensen. Maar ze accepteren het leven zoals het is. (www13).

In augustus 2012 schreef journaliste Mikke De Mulder in de culturele bijdragen bij *Cobra* een recensie over *Kamień na kamieniu* (www15). Ze schetste eerst de inhoud van het boek en onderstreepte daarna vooral meesterlijke, plastische beschrijvingen ervan, die “naar de keel [grijpen]” (www15). De Mulder constateert dat hoewel *Kamień na kamieniu* zich in boerenmilieus afspeelt, het geen romantisch-nostalgisch beeld oproept van die boerenwereld. De roman kan beschouwd worden als een teder en filosofisch portret van tumultueuze tijden. De confrontatie met de modernisering en het communisme was echt pijnlijk voor het dorpsleven en de boeren.

8. OSTATNIE ROZDANIE

Het laatste boek van Myśliwski, *Ostatnie rozdanie* draait om een hoofdpersoon van middelbare leeftijd die probeert zijn leven te bevatten aan de hand van zijn uit elkaar vallende, door een elastiek bijeengehouden

adresboek vol visitekaartjes. Dat gammele adresboek groeit op prachtige wijze uit tot een verhaal over het gebroken en heterogene leven van die hoofdpersoon. Elk verhaal boeit door zijn originele anekdotiek, maar ook door zijn levensbeschouwelijke rijkdom en zijn filosofische diepzinnigheid. Deze roman werd genomineerd voor de Europese Literatuurprijs 2017. Deze bekroont de beste Europese roman van een nog levende auteur die in het afgelopen jaar in Nederlandse vertaling is verschenen.

De vertaling door Karol Lesman van *Ostatnie rozdanie* kwam in 2016 uit bij Querido te Amsterdam. Vervolgens werd deze vertaling vooral in tijdschriften gerecenseerd. In 2016 verscheen in het NRC een artikel van Michel Krielaars *De absurde avonturen van een bejaarde*. De auteur ervan noemt *Ostatnie rozdanie* van Myśliwski “een weergaloos boek, met speelsheid, originaliteit, humor en surrealistische tragiek.” (www16).

Nico van der Sijde stelt in zijn recensie van 10 februari 2016 op de webpagina *Hebban.nl* dat *Ostatnie rozdanie* een enorm rijk boek is, zowel door zijn vertelkunst als door zijn melancholische diepgang. Hij oordeelt tevens dat deze roman nog mooier is dan *Traktat o luskaniu fasoli* en net zo goed als het fabuleuze *Kamień na kamieniu*. Tegelijkertijd benadrukt de recensent dat Myśliwski heel anders dan anderen schrijft en ook behoorlijk ongrijpbaar is (www17).

Heel positief schrijft ook Peter Swanborn over deze roman in zijn artikel *Bijzonder rijke Poolse roman die je dwingt om in de spiegel te kijken*, dat op 13 februari 2016 gepubliceerd werd in *De Volkskrant*:

[...] rijke roman met veel scènes die onverwacht humoristisch zijn. Tegelijk is het een geweldige evocatie van een leven dat op het punt staat te verdwijnen of dat al verdwenen is. (www18).

Ostatnie rozdanie is een combinatie van veel scènes, veel uitlopende verhalen die op een organische wijze verbonden zijn. Swanborn onderstreept dat zo'n manier van schrijven een verbazend wonder is en iets te maken heeft met de levendigheid van de taal (www18). Verder concludeert hij: “Hoe lang de zinnen soms ook zijn, je hoort de mensen praten alsof je bij hen in de kamer zit. Wat natuurlijk ook een verdienste is van vertaler Karol Lesman” (www18).

In februari 2016 verscheen ook de recensie van Michiel van Diggelen onder de titel *Op zoek naar een onvoltooid verleden* bij *Literair Nederland*. Na een korte inleiding waarin de auteur de inhoud van het boek samenvat, geeft de recensent zijn menig over *Ostatnie rozdanie*. Ten eerste schrijft hij

dat de roman veel meer is dan een beschrijving van allerlei vreemde snoeshanen uit het leven van de verteller. Verder noemt hij het boek in de eerste plaats een ideeënroman over een man die op zoek is naar zijn identiteit. Hij onderstreept dat het verhaal zich niet op het platteland afspeelt. Het boek brengt niet het boerenleven in beeld, maar het leven van ambachtslieden en handelaren in de stad, wat *Ostatnie rozdanie* onderscheidt van de andere romans van Myśliwski (www19).

Kort na de recensie van Michiel van Diggelen kwam de beoordeling uit van Suzanna Oost van de afdeling Literatuur en Poëzie op een webpagina die recensies van de verschillende boeken aanbiedt. Ook deze recensie is zeer positief:

Het is een boek vol herinneringen, een melancholisch boek, waar dromen een grote rol in spelen. Er komen prachtige zinnen en gedachtengangen in voor die je telkens weer wilt herlezen. (www20).

In maart 2016 verscheen ook een recensie over *Ostatnie rozdanie* geschreven door Jesse van Amelsvoort in *8 weekly*, een cultureel webmagazine (www21). De auteur van de recensie prijst het boek en vertaler zeer hoog. Hij beweert dat *Ostatnie rozdanie* de kracht van de literatuur toont. Verder omschrijft hij de roman als een boek vol leven, vol ijzersterke, grappige en absurdistische herinneringen. Myśliwski wordt beschouwd als een goede waarnemer, wat ook Roef Middel onderstreept in zijn webbeoordeling van *Ostatnie rozdanie*. Tegelijkertijd noemt hij de roman een boek over een gemiste kans omdat de hoofdpersoon “diep in het verleden geworteld is in plaats van het daadwerkelijk leven” (www22).

De vertaling van de *Widnokrąg* (door Karol Lesman) werd gepubliceerd in 2017 bij Querido te Amsterdam. Omdat de vertaling van dit boek net uitgegeven is, verschenen er nog geen recensies behalve enkele aanbevelingen op de webpaginas van de bepaalde boekhandels die het volgende concluderen: “*De horizon is een monumentale roman over het geheugen, het opgroeien en de liefde. Het is alsof Wiesław Myśliwski de wereld beschrijft in de schets van zijn jeugd, de steden en de boerendorpen waarin hij woonde.*” (www23).

CONCLUSIE

Het lijkt erop dat de populariteit van Myśliwski's werk alsmaar toeneemt in Nederland. Dat is niet verwonderlijk. Zijn boeken zijn in een goede, heldere

stijl geschreven, hebben een universeel karakter en tonen verschillende struikelblokken van het leven. Zelf zei Myśliwski over zijn oeuvre:

Iedereen krijgt een bredere kijk op het leven naarmate hij ouder wordt. Daar gaat het in mijn boeken om. Ik wil levenservaring en daarmee naar het geheim van het leven. Niet steeds hetzelfde gedachtegoed herhalen, maar zoeken naar de betekenis van die grotere levenservaring en daarmee naar het geheim van het leven. (www24).

We kunnen concluderen dat de waardevolle vertalingen van Lesman hebben bijgedragen aan de groeiende populariteit van Myśliwski's werken in Nederland. Deze stellingen zijn in detail geanalyseerd en besproken in dit artikel.

REFERENTIES

- Haan, Martin. 2001. 'De paradox van de vertaler. Vier fragmenten van een ongeschreven boek.' In: (ed.) Johan Thielemans & Marc Van de Velde, *Vertaling & Verbeelding: de creativiteit van de literaire vertaler*, 28–35. Gent: Mercator Hogeschool.
- Verdaasdonk, Hugo. 1998. 'De verbetering van de economische positie van literair vertalers.' In: (red.) Henri Bloemen et al., *De kracht van vertaling - verrijking van taal en cultuur. Bijdragen aan het Tweede James S Holmes Symposium*, 61–69. Utrecht: Platform voor Vertalen & Vertaalwetenschap.

WEBSITES EN INTERNETPUBLICATIES

- www1 http://www.dbnl.org/tekst/dela012alge01_01/dela012alge01_01_03210.php, (geraadpleegd op 10.08.2017).
- www2 http://taalunieversum.org/sites/tuv/files/downloads/Literair_vertalen.pdf (geraadpleegd op 10-08-2017).
- www3 http://www.letterenfonds.nl/images/2014-08/letter_020_laudatio_karol_scherm.pdf (geraadpleegd op 11-8-2017).
- www4 <https://vertaalverhaal.nl/project/postbode-hoefde-hij-niet-te-worden/> (geraadpleegd op 11.8.2017).
- www5 <https://www.volkskrant.nl/boeken/-ik-genoot-ervan-dagelijks-uren-in-de-rij-te-staan~a361030/> (geraadpleegd op 11-8-2017).
- www6 <https://www.atheneum.nl/leesfragmenten/archief/2009/brief-over-wieslaw-mysliwski/> (geraadpleegd op 8-08-2017).
- www7 <http://cobra.canvas.be/cm/cobra/boek/boek-recensie/1.697441> (geraadpleegd op 13-09-2017).
- www8 <https://www.bol.com/nl/f/over-het-doppen-van-bonen/37507137/> (geraadpleegd op 13-9-2017).
- www9 <http://www.literairnederland.nl/wieslaw-mysliwski-over-het-doppen-van-bonen/>, (geraadpleegd op 13-9-2017).
- www10 <http://www.boekenbijlage.nl/interview-met-arjen-fortuin/>, geraadpleegd op 14.09.2017

- www11 <https://allevents.in/gent/over-het-doppen-van-bonen/1341779782554848#> (geraadpleegd op 14-9-2017).
- www12 <http://www.literairnederland.nl/steen-op-steen-wieslaw-mysliwski/> (geraadpleegd op 9-8-2017).
- www13 <http://www.poleninbeeld.nl/wp-content/uploads/2016/08/%E2%80%98Ik-schrijf-geen-boeken-ik-praat-boeken%E2%80%99-NRC.pdf> (geraadpleegd op 9-8-2017).
- www14 http://www.niedziela.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=10138:2016-04-25-16-21-23&catid=77:holandia&Itemid=128 (geraadpleegd op 15-9-2017).
- www15 <http://cobra.canvas.be/cm/cobra/boek/2.19844/1.1461221> (geraadpleegd op 9-8-2017).
- www16 <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/01/29/de-absurde-avonturen-van-een-bejaarde-1581388-a234312> (geraadpleegd op 6. 11. 2017).
- www17 <https://www.hebban.nl/recensies/nico-van-der-sijde-over-de-laatste-hand> (geraadpleegd op 15.09.2017).
- www18 <https://www.volkskrant.nl/recensies/bijzonder-rijke-poolse-roman-die-je-dwingt-om-in-de-spiegel-te-kijken~a4243501/> (geraadpleegd op 6-9-2017).
- www19 <http://www.literairnederland.nl/op-zoek-naar-een-onvoltooid-verleden/> (geraadpleegd 15-9-2017).
- www20 <https://www.donner.nl/de-laatste-hand> (geraadpleegd op 15-9-2017).
- www21 <http://8weekly.nl/recensie/onhoud-de-verhalen/> (geraadpleegd op 8-9-2017).
- www22 <http://www.roelfmiddel.nl/?content=leesimpressies&impressie=wieslaw-mysliwski-de-laatste-hand> (geraadpleegd op 11.09.2017).
- www23 <https://www.atheneum.nl/boek/?authortitle=wieslaw-mysliwski/de-horizon—9789021400341> (geraadpleegd op 11-9-2017).
- www24 <https://www.atheneum.nl/nieuws/recensieoverzicht/24-augustus-2016/>, (geraadpleegd op 07.03.2018).

TŁUMACZENIA I RECEPCJA
POWIEŚCI MYŚLIWSKIEGO W HOLANDII

S t r e s z c z e n i e

Artykuł traktuje o tłumaczeniach i recepcji wybranych dzieł Wiesława Myśliwskiego w Holandii. Utwory Myśliwskiego, zaliczane do kanonu literatury polskiej, zostały także wysoko ocenione i przyjęte z entuzjazmem przez krytyków i czytelników holenderskich. Artykuł odnosi się także do wartościowych tłumaczeń niektórych książek Myśliwskiego (*Traktat o łuskaniu fasoli* (2006), *Kamień na kamieniu* (1984), *Ostatnie rozdanie* (2013), *Widnokrąg* (1996)), wykonanych przez Karola Lesmana.

Przełożyła Beata Popławska

Słowa kluczowe: Wiesław Myśliwski; Karol Lesman; tłumaczenie; recepcja; *Traktat o łuskaniu fasoli*; *Kamień na kamieniu*; *Ostatnie rozdanie*; *Widnokrąg*.

TRANSLATIONS AND RECEPTION
OF MYŚLIWSKI'S NOVELS IN THE NETHERLANDS

S u m m a r y

Wiesław Myśliwski is the best known Polish writer. His books, *Traktat o luskaniu fasoli* (*A Treatise on Shelling Beans*, 2006), *Kamień na kamieniu* (*Stone upon stone*, 1984), *Ostatnie rozdanie* (*Last hand*, 2013), *Widnokrąg* (*Horizon*, 1996), have been translated into Dutch by a well-known translator, Karol Lesman. This research looks at both the work of Karol Lesman and the reception of the above mentioned works in the Netherlands. The books of Myśliwski were enthusiastically welcomed by Dutch readers.

Key words: Wiesław Myśliwski; Karol Lesman; translation; reception; *Traktat o luskaniu fasoli*; *Kamień na kamieniu*; *Ostatnie rozdanie*; *Widnokrąg*.